

LA DADA

50.000km
de marges a l'Ebre

un protegir

10

construccions de pedra en sec ja no tenen a veure amb el fet de traure la pedra del mateix terreny i sovint la pedra que s'emptra prové de pedreres o d'altres finques. **"Quan el pagès ha deixat la faena del camp i ha abandonat els terrenys, tot això s'ha anat perdent"**, ha lamentat López Daufí.

PROTEGIR LA PEDRA EN SEC Si bé el paisatge de la pedra en sec és molt generalitzat a les Terres de l'Ebre, afavorit per un terreny de pedra calcària, hi ha diferents indrets on la pedra en sec hi té una especial rellevància. L'Ipcite, per exemple, destaca per quantitat o per la particularitat de les construccions, poblacions com la Torre de l'Espanyol on es mantenen un gran nombre d'aljubs drets, junt amb altres construccions com marges i masos; també cita Riba-roja per la particularitat de l'existència dels forns de ginebre, també amb aljubs, masos i marges; la Fatarella per la important quantitat de cabanes presents al terme municipal juntament amb altres edificacions i infraestructures; el pla de la Galera, amb pobles com Freginals i Uldecona, que mantenen un alt nombre d'elements de pedra en sec entre el paisatge d'olivers i que

s'estén per tota la zona. I, finalment, una altra zona amb elements presents al paisatge són els Ports, en este cas amb el manteniment d'obres com pous de gel, o forns de pedra, a part de les zones més falderes dels Ports, on també hi ha marges i les infraestructures complementàries. Faltaria afegir-hi Tivenys, l'únic municipi on es troben cocons, unes construccions de pedra seca per a l'emmagatzematge d'aigua.

Per a l'arquitecte Antoni López, la protecció de tots estos elements s'ha de fer a nivell local i protegir-los en el marc dels plans urbanístics municipals catalogant-los com a Béns Culturals d'Interès Local (BCIL). López ha posat com a exemple paradigmàtic el de Mont-roig del Camp, un municipi que ha aconseguit que cinc barraques situades dins del seu terme hagen estat catalogades com a Béns Culturals d'Interès Nacional,

DESTACAT

Tipus de construccions de pedra seca

■ A les Terres de l'Ebre podem trobar diferents construccions i elements de pedra en sec que històricament han treballat els margeners i pagesos. La construcció més estesa és la de marges de contenció, presents als territoris de muntanya. De vegades estos marges també fan la funció de delimitació entre finques. A més, als mateixos marges es poden trobar elements com escales, rampes o amagatalls. També són habituals les valones, marges de poca alçada de forma circular que es construeixen al voltant de les oliveres. Altres elements són: les pedreres o magatzems de pedra; pous; sèquies; aljubs o anjubs per a l'emmagatzematge d'aigua; basses, cisternes; barraques i cabanes; forns (de ginebre, de pega, de calç, de pa); o altres elements singulars com empedrats de camins.

DESTACAT

Un vocabulari associat a la pedra seca

■ En el llibre *La pedra en sec a les comarques del Baix Ebre i el Montsià*, editat l'any 2010 pels consells comarcals del Baix Ebre i el Montsià i la demarcació de l'Ebre del Col·legi d'Arquitectes, el fil·lòleg Siscó Ollé fa un recull de paraules i expressions lligades a la pedra en sec, "un món i una llengua que està pegant les últimes cuejades", reconeix Ollé. Així, si ens referim a construccions tenim paraules com cocó, valona, casup (casa menuda) o borja. Eines com l'aixada ampla, el cabàs, el mall els arpiots o el perpal. Verbs com rebre (omplir o reomplir) i cascallar (colpejar). Altres expressions lligades a la pedra en sec són rabassar, acció de netejar de pedres amb l'aixada un terreny per a aplanar-lo, o espedregar, és a dir retirar pedres del camp.

la màxima protecció a nivell nacional, i 130 més estan catalogades com a BCIL. Daufí ha recordat que hi ha altres figures de protecció com el BIPCC (Béns Integrants del Patrimoni Cultural Català) o la catalogació d'un conjunt d'elements com a zona etnològica. **"La protecció hauria de vindre des dels municipis, ja que és el més efectiu: incloure'ls als catàlegs municipals de béns a protegir"**. Al territori alguna cosa comença a moure's en este sentit i López creu que la declaració de la UNESCO ha fet veure a molts ajuntaments que aquell patrimoni que tenen té un valor: **"Potser la declaració de la UNESCO farà que molts ajuntaments s'ho plantegen. Cal este esforç final de la gent que té capacitat de protegir estos elements, que actue i que es sensibilitze en este sentit, perquè si no es fa res van desapareixent elements de pedra**

en sec amb total impunitat", lamenta López. Amb tot creu que s'ha fet una gran evolució en els darrers anys, no només a nivell local, sinó també nacional i internacional. **"Fa 20 anys no se'n parlava, de la pedra en sec i a poc a poc l'interès i el reconeixement ha anat creixent de manera exponencial"**, així ha crescut el nombre de publicacions, investigacions i inventaris sobre la pedra en sec. **"Era un tema oblidat que ningú en feia cas. A poc a poc s'havia aconseguit treballar-lo cada vegada més i ara ha vingut esta reafirmació per part de la UNESCO. El següent pas hauria de ser la protecció"**, conclou. López ha avançat també que des de la demarcació de l'Ebre del Col·legi d'Arquitectes s'ha posat en marxa un treball de camp per a inventariar els elements de pedra en sec a les terres de l'Ebre i visibilitzar la riquesa d'este patrimoni.